

مقدمه‌ی ناشر*

گپی راجع به مجموعه‌ی «ماجراهای من و درسام»

تا حالا به این فکر کردین که یه دانش‌آموز توی ۲۴ ساعت شبانه‌روز چی کار می‌کنه؟

- هفت هشت ساعت می‌خوابه و استراحت می‌کنه.
- حداقل هفت ساعت تو مدرسه‌ست که شیش ساعتش رو سر کلاسه و (احتمالاً) داره درس گوش می‌ده.
- حدود یک ساعت تو راه خونه به مدرسه و مدرسه به خونه‌ست.
- سه چهار ساعتی هم توی خونه با کتابا و درساش مشغوله و گُشتی می‌گیره.
- چهار پنج ساعت از وقتش هم می‌ره برای غذاخوردن، حضور در آغوش گرم خانواده و کارای شخصی مهم و بازی‌گوشی (که شامل گوش‌بازی هم می‌شه!).

خُب! با این حساب و کتابا معلوم می‌شه یه دانش‌آموز ۷۵/۶۲۵ درصد از زمان بیداریش رو با درس و مشق و کتاب و مدرسه و معلم می‌گذرونه با کلی اتفاقات تلخ و شیرین؛ پس بی‌راه نیست که بگیم:

«ماجراهای من و درسام» ماجرای اصلی زندگی یه دانش‌آموزه.

ما توی خیلی‌سبز این مجموعه رو آماده کردیم چون واقعن دلمون می‌خواد داستان مدرسه‌رفتن و درس‌خوندن شما و این عمری که به پاش گذاشتین، پایان خیلی خوش و شکوه‌مندی داشته باشه!

اگه ماجراهای خودتون با درساتون رو به صورت مطلب، عکس، سلفی، خاطره، فیلم و ... برامون بفرستین، خیلی رو سرمون منت گذاشتین. ما حتمن ماجراهایتون رو یه جایی (مثلن تو سایت خیلی‌سبز یا شاید هم چاپ بعدی کتاب) منتشر می‌کنیم.

ماجراهای من و عربی

برای من همیشه عربی درس خیلی خاص و آرامش‌بخشی بود! یه طوری که هر وقت لای کتاب عربی رو باز می‌کردم، یه حال خلصه‌ی خیلی نموری بهم دست می‌داد! از قدیم گفتن یک ساعت خوابیدن روی کتاب عربی برابری می‌کند با ۸ ساعت خواب شب! نمی‌دونم شما هم این حسو دارین یا نه؟! برا همین وقتی جلسه‌ی اول با استاد گودرزخان سروی (مؤلف این کتاب) حرف می‌زدیم، بهشون گفتم: «استاد یه کتابی بنویسید که بچه‌ها خوابشون نبره!»، ایشون هم تضمین دادن که «امکان نداره کسی موقع خوندن این کتاب، حتی پلک بزنه!»؛ حالا این رو که مؤلف درست می‌گه یا نه شما باید بگین! منتظر دیدن و شنیدن ماجراهایتون با این کتاب هستیم.

مقدمه‌ی مؤلف *

تقدیم به همسر صبورم

خداوند را شاکرم که به من توفیق داد که بتوانم در راه تعلیم، دوباره قدمی بردارم تا کتاب حاضر که نتیجه‌ی تلاش یک‌ساله‌ی من و همکارانم است، پدید آید.

محتوای کتاب در یک نگاه

- ترجمه‌ی دروس به شیوه‌ی دومرحله‌ای (۱- کلمه‌به‌کلمه، ۲- ترجمه‌ی روان متن) + لغات مهم (همراه با معنی) + مترادف و متضاد
- قواعد: تشریح قواعد پیش‌نیاز (پایه) + تشریح کامل قواعد هر درس + مثال + خلاصه‌ی شاخه‌ای یا جدولی + تمرینک
- پاسخ تشریحی تمرین‌ها + ترجمه‌ی تمام تمرین‌ها
- ارائه‌ی نکات ترجمه + ترجمه‌ی عبارت‌های کارگاه ترجمه (دومرحله‌ای)
- ارائه‌ی مهم‌ترین سؤالات امتحانی هر درس (سؤالات ترجمه و سؤالات قواعد) به همراه پاسخ‌نامه
- جمع‌بندی نوبت اول (پنج درس اول): خلاصه‌ی قواعد + خلاصه‌ی نکات کارگاه ترجمه + مشاوره‌ی شب امتحان + نمونه‌سؤالات پایانی نوبت اول
- جمع‌بندی نوبت دوم (پنج درس دوم): خلاصه‌ی قواعد + خلاصه‌ی نکات کارگاه ترجمه + مشاوره‌ی شب امتحان + نمونه‌سؤالات پایانی نوبت دوم
- آموزش تجزیه و ترکیب (التحلیل الصرفی و الإعراب)

بررسی شیوه‌ی تألیف این کتاب

درس عربی شامل دو قسمت ترجمه و قواعد است:

الف) ترجمه:

در قسمت ترجمه‌ی دروس و کارگاه ترجمه از شیوه‌ی دومرحله‌ای استفاده کرده‌ایم. مرحله‌ی اول ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و مرحله‌ی دوم ترجمه‌ی روان فارسی. در این شیوه ابتدا دانش‌آموز معنی تک‌تک کلمات را مورد بررسی قرار داده و یادسپاری می‌کند، سپس با مرتبط‌کردن اجزای جمله، ترجمه‌ی روان فارسی را درک می‌کند. در قسمت کارگاه ترجمه نیز جملات به همین شیوه ترجمه شده است و سعی شده نکات مهم ترجمه‌ای را که در کتاب درسی بیان نشده، نیز ارائه کنیم.

ب) قواعد:

قلب این کتاب، قسمت قواعد آن است که در آن، متفاوت از تمام کتاب‌های عربی دیگر، عمل شده است و آن تفاوت در این است که قبل از شروع قواعد هر درس، قواعد پایه‌ای مربوط به سال‌های گذشته را که برای یادگیری قواعد جدید ضروری است، به طور کامل توضیح و تشریح کرده‌ایم، سپس به سراغ قواعد اصلی هر درس رفته‌ایم و بعد از تشریح کامل قواعد به همراه مثال‌های متعدد، خلاصه‌ی شاخه‌ای یا جدولی قواعد را ارائه کرده‌ایم و در پایان برای ارزیابی دانش‌آموزان، تمرین‌های کوتاه و بسیار مفیدی را در قالب «تمرینک» طرح کرده‌ایم.

در پایان هر درس نیز مهم‌ترین سؤالات ترجمه و قواعد از سؤالات امتحانی مدارس سراسر کشور انتخاب شده و به همراه پاسخ، ارائه شده است.

آمادگی دانش‌آموزان برای امتحان پایانی: در پایان درس پنجم و درس دهم، خلاصه‌ی قواعد و خلاصه‌ی نکات کارگاه ترجمه آمده و در ادامه قسمتی با عنوان مشاوره‌ی شب امتحان با ارائه‌ی نحوه‌ی مطالعه و شیوه‌ی پاسخ‌گویی به سؤالات امتحانی و بررسی بارم‌بندی و سبک سؤالات امتحانی و در نهایت ارائه‌ی نمونه‌سؤالات پایانی، آمادگی دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد.

نمادها: در بخش‌های مختلف کتاب از نمادهایی استفاده شده که در ادامه با آن‌ها آشنا می‌شویم:

! : نماد تذکر

📌 : نماد نکته

📌 : نماد یادآوری

س : نماد سؤال

پ : نماد پاسخ

پ : نماد سؤالات پوششی

سؤالات پوششی: سؤالاتی هستند که در طرح آن‌ها اگرچه از جملات کتاب درسی استفاده شده است ولی تغییراتی در جملات و کلمات ایجاد شده تا سطح این سؤالات بالاتر از سؤالات عادی باشد و پاسخ به آن‌ها نیازمند دقت بیشتری باشد. در پایان از راهنمایی‌ها و دقت نظر جناب آقای مهندس سبزمیدانی و زحمات ویراستاران محترم؛ آقای علی‌اصغر رستمی و خانم سمانه ریحانی و سایر همکاران کمال تشکر و قدردانی را دارم.

گودرز سروی

فهرست

درس اول

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۷
قواعد درس.....	۸
لغات.....	۱۱
تمارین.....	۱۲
کارگاه ترجمه.....	۱۴
سؤالات امتحانی.....	۱۶

درس دوم

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۲۱
قواعد درس.....	۲۴
لغات.....	۲۹
تمارین.....	۳۰
کارگاه ترجمه.....	۳۱
سؤالات امتحانی.....	۳۴

درس سوم

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۳۸
قواعد درس.....	۴۱
لغات.....	۴۴
تمارین.....	۴۵
کارگاه ترجمه.....	۴۸
سؤالات امتحانی.....	۵۰

درس چهارم

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۵۵
قواعد درس.....	۵۷
لغات.....	۶۰
تمارین.....	۶۱
کارگاه ترجمه.....	۶۳
سؤالات امتحانی.....	۶۴

درس پنجم

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۶۹
قواعد درس.....	۷۱
لغات.....	۷۴
تمارین.....	۷۵
کارگاه ترجمه.....	۷۷
سؤالات امتحانی.....	۸۰
خلاصه قواعد درس‌های ۱ - ۵.....	۸۶
خلاصه نکات کارگاه ترجمه درس‌های ۱ - ۵.....	۸۸
مشاوره‌ی شب امتحان (پایانی نوبت اول).....	۸۹
سؤالات امتحانی نوبت اول - آزمون (۱).....	۹۳
سؤالات امتحانی نوبت اول - آزمون (۲).....	۹۷

درس ششم

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۱۰۱
قواعد درس.....	۱۰۴
لغات.....	۱۰۷
تمارین.....	۱۰۸
کارگاه ترجمه.....	۱۱۰
سؤالات امتحانی.....	۱۱۲

درس هفتم

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۱۱۶
قواعد درس.....	۱۱۷
لغات.....	۱۲۰
تمارین.....	۱۲۱
کارگاه ترجمه.....	۱۲۳
سؤالات امتحانی.....	۱۲۵

درس هشتم

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۱۳۰
قواعد درس.....	۱۳۳
لغات.....	۱۳۶
تمارین.....	۱۳۷
کارگاه ترجمه.....	۱۳۸
سؤالات امتحانی.....	۱۴۱

درس نهم

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۱۴۵
قواعد درس.....	۱۴۸
لغات.....	۱۵۲
تمارین.....	۱۵۳
کارگاه ترجمه.....	۱۵۴
سؤالات امتحانی.....	۱۵۶

درس دهم

ترجمه‌ی کلمه‌به‌کلمه و روان متن.....	۱۶۱
قواعد درس.....	۱۶۵
لغات.....	۱۶۷
تمارین.....	۱۶۸
کارگاه ترجمه.....	۱۷۱
سؤالات امتحانی.....	۱۷۲

خلاصه قواعد درس‌های ۶ - ۱۰.....	۱۷۷
خلاصه نکات کارگاه ترجمه درس‌های ۶ - ۱۰.....	۱۷۹
مشاوره‌ی شب امتحان (پایانی نوبت دوم).....	۱۸۰
سؤالات امتحانی نوبت دوم - آزمون (۱).....	۱۸۳
سؤالات امتحانی نوبت دوم - آزمون (۲).....	۱۸۷
سؤالات امتحانی نوبت دوم - آزمون (۳).....	۱۹۱
سؤالات امتحانی نوبت دوم - آزمون (۴).....	۱۹۶
التحلیل الصرفی والإعراب.....	۲۰۰

الدَّرْسُ الْأَوَّلُ

إلهي (إله+ي)
ای خدای من

ترجمه‌ی کلمه به کلمه و روان متن

رَبِّ (۱)	إِشْرَحْ	لِي	صَدْرِي	وَّ	يَسِّرْ	لِي	أَمْرِي
(ای) پروردگار (من)	گشاده گردان	برای من	سینه‌ی من (را)	و	آسان گردان	برای من	کار من (را)

ای پروردگارم! سینه‌ام را برایم گشاده گردان و کارم را برایم آسان کن.

وَّ	أَحْلِلْ	عُقْدَةً	مِنْ	لِسَانِي	يَفْقَهُوا	قَوْلِي
و	بگشا (باز کن)	گره‌ای	از	زبان من	(تا) بفهمند (درک کنند)	سخن من (را)

و گره‌ای از زبانم بگشا تا سخنم را درک کنند.

اللَّهُمَّ	أَخْرِجْنِي (۲)	مِنْ	ظُلُمَاتٍ	الْوَهْمِ	وَّ	أَكْرِمْنِي (۳)	بِنُورٍ	الْفَهْمِ
ای خدا (خدایا)	خارج کن من را	از	تاریکی‌های	وهم (خیال)	و	گرامی بدار من را	با نور	فهم

خدایا! مرا از تاریکی‌های خیال بیرون بیاور (خارج کن) و مرا با نور فهم و درک، گرامی گردان.

اللَّهُمَّ	إِفْتَحْ	عَلَيْنَا (علی + نا)	أَبْوَابَ	رَحْمَتِكَ.
ای خدا (خدایا)	باز کن (بگشا)	بر ما	دره‌ای	رحمت تو (را)

خدایا! دره‌ای رحمت را بر ما بگشا.

و أَنْشُرْ	عَلَيْنَا	خَزَائِنَ	عُلُومِكَ.
و بگستر (باز کن)	بر ما	گنجینه‌ها(ی)	دانش‌های تو (را)

و گنجینه‌های دانش‌هایت را بر ما بگستر (باز کن).

رَبِّ	يَسِّرْ	و	لَا تُعَسِّرْ.	اللَّهُمَّ	فَرِّحْ	قَلْبِي.
ای پروردگار من	آسان گردان	و	سخت و دشوار نکن.	ای خدا (خدایا)	شاد گردان	قلب من (را)

ای پروردگار من! آسان گردان و دشوار مکن. خدایا! قلبم را شاد گردان.

اللَّهُمَّ	إِنْهَجْ	لِي	إِلَى	مَحَبَّتِكَ	سَبِيلًا	سَهْلَةً.
ای خدا (خدایا)	نشان بده	به من	به سوی	محبت تو	راهی	آسان (را)

خدایا! راهی آسان را به سوی محبت به من نشان بده.

إِلَهِي	لَا تَجْعَلْ	لِلشَّيْطَانِ (د + الشيطان)	عَلَى	عَقْلِي	سَبِيلًا.
(ای) خدای من	قرار مده	برای شیطان	بر	عقل من	راهی (را)

ای خدای من! برای شیطان راهی به عقلت قرار مده.

۱- در دعاها همیشه «رَبِّ» در اصل، «یا رَبِّی» ای پروردگار من بوده؛ بنابراین، ضمیر «ی» برای مخفف شدن حذف شده است.

۲ و ۳- «نی» در انتهای فعل معمولاً به صورت «مرا، به من» ترجمه می‌شود. (نون وقایه + ضمیر «ی» در نقش مفعول به)

و لا (تجعل)	لِلْبَاطِلِ	عَلَى	عَمَلِي	دَلِيلًا.
و نه (و قرار مده)	برای باطل	بر	کارِ من	راهنمایی (را)

و برای باطل بر کارم راهنمایی را قرار مده.

اَللّٰهُمَّ	اَللّٰهُمَّا	طَاعَتِكَ	وَ	جَنَّبْنَا	مَعْصِيَتِكَ.
ای خدا (خدایا)	الهام کن بر ما	اطاعتِ تو (را)	و	دور کن ما (را)	(از) نافرمانی (معصیت) تو

خدایا! اطاعت را به ما الهام کن و ما را از نافرمانیت دور گردان.

اَللّٰهُمَّ: الهام کن ← فعل امر (اَللّٰهُمَّ، يُلْهِمُّ)
جَنَّبَ: دور کن ← فعل امر (جَنَّبَ، يُجَنِّبُ)

بِرَحْمَتِكَ	يا	أَرْحَمَ	الرَّاحِمِينَ.
به (لطفِ) رحمتِ تو	ای	مهربان‌ترین	مهربانان

به لطفِ رحمتِ ای مهربان‌ترین مهربانان!

حَوَلِ النَّصِّ

* **أَيُّ عُنْوَانٍ أَجْمَلٌ لِلدَّرْسِ؟** (کدام عنوان برای درس، زیباتر است؟)

✓ **طَرِيقُ النُّورِ** (راه نور)

□ **خَزَائِنُ الْعُلُومِ** (گنجینه‌های دانش‌ها)

□ **إِجْتِنَابُ الْمَعْصِيَةِ** (دوری از گناه)

در این سؤال نمی‌توان گفت که فقط یکی از گزینه‌ها صحیح و دو گزینه‌ی دیگر نادرست هستند، زیرا پاسخ این سؤال تا حدی سلیقه‌ای است بنابراین ما گزینه‌ی اول (طریق النور) را که مناسب‌تر است انتخاب می‌کنیم.

* هر یک از عبارت‌های ستون دوم را به عبارت مناسب آن در ستون اول وصل کنید:

- اَللّٰهُ يَفْتَحُ عَلَيْنَا □ * **بِنُورِ الْفَهْمِ.** (با نور فهم)
- إِلَهِي أَكْرَمْنِي □ * (ای خدای من! مرا گرامی بدار)
- اَللّٰهُمَّ أَخْرِجْنَا □ * (خدایا! ما را بیرون بیاور)
- إِلَهِي أَنْشُرْ عَلَيْنَا □ * (ای خدای من! بر ما بگستر)
- * **خَزَائِنُ عُلُومِكَ.** (گنجینه‌های دانش‌هایت را)
- * **أَبْوَابُ رَحْمَتِهِ.** (درهای رحمتش را)
- * **مِنْ ظُلُمَاتِ الْوَهْمِ.** (از تاریکی‌های وهم و خیال)

إِشْرَخْ (گشاده گردان) □ **وَسَّعْ** (گسترده گردان)

سَبِيل (راه) □ **طَرِيق** (راه) ^(۱)

رَبُّ (ای پروردگارم) □ **رَبِّي** (ای پروردگارم)

قواعد معرفه و نکره

در قواعد این درس با تقسیم‌بندی اسم‌ها به دو قسمت معرفه و نکره آشنا می‌شویم.

اسم معرفه: به اسمی که برای شنونده، شناخته‌شده و آشنا باشد، «معرفه» گفته می‌شود.

اسم نکره: به اسمی که برای شنونده، ناشناخته و ناآشنا باشد، «نکره» گفته می‌شود.

توجه داشته باشیم که موضوع معرفه و نکره در تمام زبان‌ها و از جمله در عربی و فارسی نیز وجود دارد. برای درک بهتر به دو جمله‌ی زیر توجه کنید:

کتاب را خواندم □ **قَرَأْتُ الْكِتَابَ** □ (کتاب)
معرفه معرفه

کتابی را خواندم □ **قَرَأْتُ كِتَابًا** □ (کتابی)
نکره نکره

با دقت‌کردن در این دو جمله می‌توان فهمید که:

۱ وقتی می‌گوییم «کتاب را خواندم» گوینده و شنونده‌ی این جمله هر دو می‌دانند که کدام کتاب موردنظر است؛ پس کلمه‌ی «کتاب» معرفه است ولی در جمله‌ی دوم کلمه‌ی «کتابی» برای شنونده ناآشنا است و نمی‌داند منظور، چه کتابی است؛ پس نکره می‌باشد.

۱- در عربی، دو کلمه‌ی «سَبِيل و طَرِيق» هم مذکر محسوب می‌شوند و هم مؤنث.

۲ در فارسی هرگاه بخواهیم اسمی را به صورت نکره به کار ببریم، آن اسم را با حرف «ی» استفاده می‌کنیم که به آن «یاء نکره» گفته می‌شود؛ ولی در عربی معمولاً داشتنِ تنوین، نشانه‌ی نکره بودن است و ضمناً هر اسمی «ال» داشته باشد معرفه است.

آیا در عربی معرفه یا نکره بودنِ اسم‌ها فقط از طریق داشتنِ «ال» و تنوین «ـَـ» قابل تشخیص است؟

خیر، تشخیص معرفه و نکره محدود به «ال» و تنوین نیست، زیرا:

اصل قاعده: در عربی شش گروه از اسم‌ها معرفه به حساب می‌آیند که عبارت‌اند از:

۱- ضمیرها؛ ۲- اسم‌های اشاره؛ ۳- اسم‌های موصول؛ ۴- اسم‌های عَلم؛ ۵- اسم‌های «ال» دار؛ و ۶- اسم‌های مضاف.

بنابراین: هر اسمی که جزء این شش گروه باشد، معرفه است و هر اسمی که جزء این شش گروه نباشد، نکره است.

انواع معارف^(۱) (معرفه‌ها)

۱ **ضمایر:** تمامی ضمایر (منفصل و متصل) معرفه هستند.

۲ **یادآوری** انواع ضمیر و نقش آن‌ها:

۲ **اسم‌های اشاره:** تمامی اسم‌های اشاره (دور و نزدیک) معرفه هستند.

مفرد	مثنی	جمع	اشاره‌ی مکانی
هَذَا (این)	هَذَانِ - هَذَيْنِ (این دو)	هَؤُلَاءِ (این‌ها)	هُنَا (این‌جا)
هَذِهِ (این)	هَاتَانِ - هَاتَيْنِ (این دو)	هَؤُلَاءِ (این‌ها)	
ذَلِكَ (آن)	_____	أُولَئِكَ (آن‌ها)	هُنَاكَ (آن‌جا)
تِلْكَ (آن)	_____	أُولَئِكَ (آن‌ها)	

اسم اشاره

- نزدیک (للقريب)
- دور (للبعيد)

۳ **اسم‌های موصول:** تمامی اسم‌های موصول (خاص و عام) معرفه هستند.

مفرد	مثنی	جمع
الذي	الَّذَانِ - اللَّذَيْنِ	الَّذِينَ
برای مذکر	(کسانی که - که)	(کسانی که - که)
التي	التَّانِ - اللَّتَيْنِ	اللَّاتِي
برای مؤنث	(کسانی که - که)	(کسانی که - که)

اسم موصول خاص

- برای انسان
- مَنْ (کسی که - کسانی که)

اسم موصول عام

- برای غیر انسان
- مَا (چیزی که - چیزهایی که)

۴ **اسم‌های عَلم:** تمامی اسم‌های عَلم، معرفه هستند.

منظور از «اسم علم» چیست؟

اسم علم همان اسم خاص در زبان فارسی است. اسم خاص یا اسم علم اسمی است که بیانگر فرد یا شیء مشخصی است مانند اسم افراد، اسم شهرها، اسم کشورها، اسم کوه‌ها و رودها و اماکن و هر چیزی که اسمش فقط برای آن فرد یا شیء خاص به کار می‌رود، مانند: محمد، موسی، مریم، جُرج، گاليله، شیراز، قاهره، فرانسه، سبلان، اورست، کارون، ایفل و ...

۱- «معارف شش بُود مُضَمَّر، اضافه / عَلم، ذواللام، موصول و اشاره» در این بیت آمده که معرفه‌ها شش تا هستند: ضمیر، مضاف، اسم علم، صاحب «ال»، اسم موصول و اسم اشاره.

📌 **نکته:** گاهی ممکن است بعضی از اسم‌های علم، تنوین داشته باشند که این تنوین نشانه‌ی نکره‌بودنِ آن‌ها نیست، مانند: **محمّد، علیّ، بهلول، اویس و ...** .

بنابراین، تنوین در همه‌ی اسم‌ها نشانه‌ی نکره‌بودن است غیر از اسم‌های علم.

📌 **اسم‌های «ال» دار:** هر اسمی که دارای «ال» باشد معرفه محسوب می‌شود. به این نوع معرفه، «مُعَرَف بَال» (یعنی معرفه به وسیله‌ی «ال») یا «ذوالالام» (یعنی صاحب «ال») گفته می‌شود، مانند: **العقل، النور، المعلم، الطفل، الفقراء، المؤمنات و ...** .

📌 **تذکر:** در اسم‌های «ال» دار با حذف کردن «ال» و قراردادن تنوین در آخر آن‌ها، می‌توانیم اسم‌های معرفه را به نکره تبدیل کنیم.

📌 **اسم‌های مضاف:** اسم‌هایی که مضاف شده باشند نیز معرفه محسوب می‌شوند.

📌 مضاف‌شدن یعنی چه؟

📌 هرگاه دو اسم در کنار هم قرار گیرند، در صورتی که اولی «ال» و تنوین نداشته باشد و دومی مجرور باشد، به اسم اول «مضاف» و به اسم دوم «مضاف‌إلیه» گفته می‌شود. مانند:

نورُ الفهم.	بابُ البيت.	كلامُ الناس.
مضاف مضاف‌إلیه	مضاف مضاف‌إلیه	مضاف مضاف

در این مثال‌ها، «نور، باب و كلام» به دلیل مضاف‌بودن معرفه هستند. به این نوع معرفه، «مُعَرَف بِالْإِضَافَةِ» گفته می‌شود.

📌 **یادآوری:** در عربی (۱) در درس ضمیرها یاد گرفتیم که هرگاه ضمیرهای متصل «ه، هما، هم، ...، ی، نا» به اسم بچسبند، آن اسم، مضاف است و آن ضمیر متصل^(۱)، مضاف‌إلیه است، مانند:

نور ك	صديقنا	عقلي	علمه
مضاف مضاف‌إلیه	مضاف مضاف‌إلیه	مضاف مضاف‌إلیه	مضاف مضاف‌إلیه

📌 آیا هر نوع مضافی، معرفه محسوب می‌شود؟

📌 مضاف فقط در صورتی معرفه محسوب می‌شود که مضاف‌إلیه آن نیز معرفه باشد. بنابراین هرگاه مضاف‌إلیه نکره باشد مضاف نیز نکره محسوب می‌شود، مانند:

بابُ بيت.	كتابُ معلم.	كتابُ معلّمی
مضاف مضاف‌إلیه	مضاف مضاف‌إلیه	مضاف مضاف‌إلیه
نکره	نکره	نکره

خلاصه‌ی درس

اسم

- معرفه: ۱- ضمیر؛ ۲- اسم اشاره؛ ۳- اسم موصول؛ ۴- اسم علم؛ ۵- اسم «ال» دار؛ و ۶- اسم مضاف
- نکره: هر اسمی که جزء این شش گروه نباشد.

📌 **نکته‌ها:**

۱ یک اسم نمی‌تواند هم‌زمان «ال» و تنوین را با هم بگیرد، بنابراین:

التلميذُ ❌ غلط

التلميذُ یا تلميذٌ ✅ صحیح

۲ مضاف هیچ‌گاه «ال» و تنوین نمی‌گیرد، بنابراین:

البابُ البيتِ ❌ غلط بابُ البيتِ ❌ غلط بابُ البيتِ ✅ صحیح

📌 آیا همه‌ی اسم‌های نکره باید حتماً تنوین داشته باشند؟

📌 خیر، اگرچه معمولاً اکثر اسم‌های نکره، تنوین دارند ولی بهتر است بدانیم:

۳ اسم‌های مثنی و جمع مذكر سالم هیچ‌گاه تنوین نمی‌گیرند، حتی اگر نکره باشند، مانند: **علمان - درسين - كاتبون - صامتين و ...** .

۱- ضمیرها مبني هستند و اعراب آن‌ها محلی است بنابراین، این ضمیرها مضاف‌إلیه و محلاً مجرور هستند.

۴ معرفه‌های دائمی و معرفه‌های موقتی:

اسم‌های معرفه * معرفه‌ی همیشگی: ضمیر - اشاره - موصول - عَلم

* معرفه‌ی موقتی: اسم‌های «ال» دار - اسم‌های مضاف

از میان معرفه‌ها ضمیر، اشاره، موصول و عَلم خودشان ذاتاً معرفه هستند. به همین دلیل، معرفه‌بودنِ آن‌ها همیشگی است ولی اسم‌های «ال» دار معرفه‌بودنشان به دلیل داشتنِ «ال» است و در صورت حذف شدنِ «ال» به نکره تبدیل می‌شوند. اسم‌های مضاف نیز معرفه‌بودنشان به دلیل همراه شدن با یک مضاف‌الیه (معرفه) است و در صورت حذف شدن مضاف‌الیه، اسم اول (مضاف) نیز نکره محسوب می‌شود، مانند:

نور - باب - کلام

در نتیجه، از میان شش اسم معرفه فقط دو نوع (ال دار و مضاف) را می‌توان به نکره تبدیل کرد.

و بالعکس: هر اسم نکره‌ای را با استفاده از این دو روش (اضافه کردن «ال» و یا مضاف کردن) می‌توان به معرفه تبدیل کرد.

اهمیت درس

مهم‌ترین تأثیر معرفه و نکره بودن اسم‌ها در ترجمه‌ی آن‌هاست. برای مثال، ترجمه‌ی صحیح این عبارت را با دقت انتخاب کنید:

جَلَسَ الخَادِمُ عندَ عالمٍ لِيُدرِكَ الجوابَ.

(۱) خدمتکاری نزد دانشمندی نشست تا پاسخی را بفهمد.

(۲) خدمتکار نزد دانشمند نشست تا پاسخ را بفهمد.

(۳) خدمتکار نزد دانشمندی نشست تا پاسخ را بفهمد.

گزینه‌ی سوم (الخادم: معرفه و عالم: نکره و الجواب: معرفه)

تمرینک

مِيزُ المعرفةِ و النكرةِ مع نوعها فيما أُشيرَ إليه بِخطِّ. (در آنچه که خط کشیده شده معرفه و نوع آن و نکره را تشخیص بده.)

- رَبُّنَا الَّذِي خَلَقَ كُلَّ المَوجوداتِ في هَذِهِ الدنْيا - عِلْمُكَ يُساعدُني في طَريقِ الوصولِ إلى أَهدافي - نظَرْتُ إلى طِفْلَينِ عند نَهرِ فُرَاتٍ - العادِلُ مَنْ يَحْكُمُ بِعدالةٍ كامِلةٍ.

پاسخ تمرینک

رَبُّ: معرفه به مضاف	نا: معرفه به ضمیر	الذي: معرفه به موصول (خاص)
كل: معرفه به مضاف	هذه: معرفه به اسم اشاره	الدنيا: معرفه به «أل»
عِلْمٌ: معرفه به مضاف	طريق: معرفه به مضاف	أهداف: معرفه به مضاف
طفَلَينِ: نکره	فرات: معرفه به عَلم (نام رودخانه)	مَنْ: معرفه به موصول (عام)
عدالة: نکره		

لغات

إِبْتَعَدَ عَنْ ...	از ... دور شد، از ... دوری جست	بَشاشَةُ الوَجْهِ	گشاده‌رویی	فَرَحٌ	شادمان کرد
الإِجْتِنابُ	دوری کردن	جَنَّبَ	دور کرد	فَقَّهَ (-) فَقْهاً	فهمید
أَخْرَجَ	بیرون کرد	حَلَّ العُقْدَةِ	گره را گشود	الْكَرام (جمع) «الْكَرِيم»	جوانمردان، بخشنده‌گان
إِسْتَوَى	برابر شد، مساوی شد	الْخَزائِن (جمع) «الْخَزِينَة»	گنجینه‌ها	نَشَرَ (-) نَشْراً	باز کرد، گسترد
الأَقْوَمُ	درست‌تر، پایدارتر	السَّخاءُ	بخشش	نَهَجَ (-) نَهْجاً	نشان داد
أَكْرَمَ	گرامی داشت	سَخَاءُ الْكَفِّ	بخشنده‌گی	الْوَهْمُ	خیال، توهم
أَلْهَمَ	الهام کرد، در دل افکند	الطاعة	فرمانبرداری	هَدَى (-) هُدىً	راهنمایی کرد
أَيَّ	کدام	عَسَرَ	سخت گرفت	يَسَّرَ	آسان کرد

المُرادفات

الإبتعاد [دوری کردن]	أَلْقَوْل [کلام] [سخن]	رَبٌّ [یا رَبِّی] [ای پروردگارم]
إِشْرَحْ [وُسَّعْ] [گشاده گردان]	أَلَوْهَمْ [الخیال] [خیال]	السَّخَاء [الْکَرَم] [بخشندگی]
أَحْلَلْ [أَنْشُرْ] [فَتَحْ] [بگشا]	سَبِيل [طریق] [راه]	سَرَّ [فَرَح] [شاد کرد]
يَفْقَهُ [يَفْهَمُ] [می فهمد]	المعصية [الذنب] [گناه]	دَلَّ [هَدَى] [راهنمایی کرد]

المُضادات

قَرَّبَ [قَرَب] [دور کرد]	أَخْرَجَ [أَدْخَلَ] [بیرون آورد]	الطاعة [العصيان] [اطاعت کردن]
يَسَّرَ [عَسَّرَ] [آسان کرد]	ظَلَمَات [أَضَاء] [تاریکی ها]	النور [الظلمة] [روشنائی]
[آسان کرد] [دشوار کرد]	[تاریکی ها] [روشنائی ها]	[روشنائی] [تاریکی]

تمارین

التَّمَرِينُ الْأَوَّلُ

اقرأ العبارات التالية و عَيِّنْ أنواع المعارف فيما تحته خط:

- ﴿ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ ﴾
- ﴿ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴾
- ﴿ بَشَاشَةُ الْوَجْهِ خَيْرٌ مِنْ سَخَاءِ الْكَفِّ ﴾
- ﴿ الْعَاقِلُ مَنْ ابْتَعَدَ عَنِ الْبَاطِلِ ﴾

تمرین اول: عبارت های زیر را بخوان و انواع معرفه ها را در آن چه که زیرش خطی است مشخص کن:

- ۱- هذا: معرفه، اسم اشاره / القرآن: معرفه به «ال» (مُعَرَفْ بِالْ) / التي: معرفه، اسم موصول / هي: معرفه، ضمیر
- ﴿ تذكرو: أقوم: پایدارترین » اسم است و نکره می باشد، زیرا جزء هیچ یک از معرفه های شش گانه نیست.
- ۲- الذین، الذین: معرفه، اسم موصول
- ۳- بَشَاشَةُ: معرفه به مضاف (مُعَرَفْ بِالْإِضَافَةِ) / الْوَجْهِ: معرفه به «ال» (مُعَرَفْ بِالْ) / سَخَاء: معرفه به مضاف (مُعَرَفْ بِالْإِضَافَةِ) / الْكَفِّ: معرفه به «ال» (مُعَرَفْ بِالْ) («خَيْرٌ: بهتر» اسم است و نکره)
- ۴- العاقل: معرفه به «أَل» (مُعَرَفْ بِالْ) / مَنْ: معرفه، اسم موصول (عام) / الْبَاطِل: معرفه به «أَل» (مُعَرَفْ بِالْ)

التَّمَرِينُ الثَّانِي

عَيِّنِ الْجُمْلَةَ الَّتِي كُلُّ أَسْمَائِهَا مَعْرُفَةٌ:

- ﴿ أَلْعَذْرُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَقْبُولٌ. ﴾
 - ﴿ أَللسَّانُ جِرْمُهُ صَغِيرٌ وَ جِرْمُهُ كَبِيرٌ. ﴾
 - ﴿ أَلنَّبِيُّ (ص): «أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا». ﴾
- [عذرخواهی نزد بخشنندگان مردم، پذیرفته شده است.]
- [زبان، اندازه اش کوچک و جُرْمش بزرگ است.]
- [پیامبر(ص) فرمود: من شهر علم هستم و علی دروازه ی آن است.]

تمرین دوم: جمله‌ای که تمام اسم‌هایش معرفه است را مشخص کن:

در جمله‌های (۱) و (۲) کلمات «مقبول، صغیر و کبیر» اسم نکره هستند ولی در جمله‌ی (۳) هیچ اسم نکره‌ای وجود ندارد و حتی «علی» نیز معرفه است، زیرا اسم علم می‌باشد. بنابراین هر اسمی تنوین داشته باشد، نکره محسوب می‌شود غیر از اسم‌های علم که همیشه معرفه هستند حتی اگر تنوین داشته باشند.

معرفه‌ها در این سه جمله عبارت‌اند از: معرفه به «أل» شامل: العذر - الناس - اللسان - النبي - العلم / معرفه به مضاف شامل: عند - کرام - جرم - جرم - مدینه - باب / معرفه به ضمیر شامل: ضمیر «ه» در جرمه و جرمه - أنا - ضمیر «ها» در «بابها».

التمرین الثالث

للإعراب و التحليل الصرفي.

[برای ترکیب و تجزیه.]

أَكْمِلِ الْفَرَاغَ عَلَى حَسَبِ مَا قَرَأْتَ مِنَ الْقَوَاعِدِ حَتَّى الْآنَ:

[جای خالی را براساس آنچه که از قواعد تاکنون خوانده‌ایم، کامل کن:]

﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾

[و از قرآن آنچه را که، درمان و رحمت برای مؤمنان است نازل می‌کنیم.]

الاعراب	التحليل الصرفي
فعل و فاعله ضمير «نحن» المستتر، و الجملة فعلية	نُزِّلُ: فعل مضارع، لَمْتَكَلَمَ مع الغير، مزيد ثلاثي من باب تفعيل بزيادة حرف واحد، متعدي، مُعْرَب
مفعول به و منصوب محلاً	من: حرف، عامل جر، مبني على السكون
مبتدأ و مرفوع محلاً	ما: اسم، موصول عام، معرفة، مبني على السكون
خبر و مرفوع	هو: ضمير، منفصل مرفوع، للغائب، معرفة، مبني على الفتح
—	شفاء: اسم، مفرد، مذکر، جامد، نكرة، معرب
	و: حرف عطف، غير عامل، مبني على الفتح
	رحمة: اسم، مفرد، مؤنث، جامد، نكرة، معرب
	ل: حرف، عامل جر، مبني على الكسر
	ال: حرف تعريف، غير عامل، مبني على السكون
	المؤمنين: اسم، جمع سالم للمذكر، مشتق (اسم الفاعل)، مُعْرَف بآل، معرب

التمرین الرابع

عين المرادف و المضاد: (☐، ☐)

القول الكلام

يَسَّرَ عَسَّرَ

أَخْرَجَ أَدْخَلَ

ظلمات أضواء

جَنَّبَ قَرَّبَ

السَّيْل الطريق

تمرین چهارم: مترادف (☐) و متضاد (☐) را مشخص کن:

القول ☐ الكلام (سخن ☐ گفتار)

يَسَّرَ ☐ عَسَّرَ (آسان گردانید ☐ دشوار کرد)

أَخْرَجَ ☐ أَدْخَلَ (بیرون آور، خارج کن ☐ داخل کن)

ظلمات ☐ أضواء (تاریکی‌ها ☐ روشنایی‌ها)

جَنَّبَ ☐ قَرَّبَ (دور کرد ☐ نزدیک کرد)

السَّيْل ☐ الطريق (راه)

کارگاه ترجمه

۱ در زبان فارسی، هنگام ترجمه‌ی اسم‌های نکره، معمولاً به آخر اسم نکره حرف «ی» (یا وحدت یا نکره) اضافه می‌کنیم و گاهی هم به جای «ی» از کلمه‌ی «یک» استفاده می‌کنیم، مانند:

رأيتُ طالباً: دانش‌آموزی را دیدم (یا) یک دانش‌آموز را دیدم.

۲ «مُشارِالیه»: هر اسم «ال» داری که بعد از اسم اشاره قرار گیرد، «مُشارِالیه» نامیده می‌شود. هرگاه اسم اشاره‌ای به همراه اسم «ال» دار (مشارالیه) بیاید، آن اسم اشاره به صورت مفرد ترجمه می‌شود حتی اگر جمع باشد، مانند:

اولئك العلماء محترمون: آن دانشمندان، گرامی هستند.

هؤلاء الطالبات مجتهدات: این دانش‌آموزان، کوشا هستند.

در این دو مثال، «اولئك» (آنان) و «هؤلاء» (این‌ها) اسم اشاره‌ی جمع هستند ولی به خاطر همراه شدن با یک اسم «ال» دار به صورت مفرد (آن - این) ترجمه شده‌اند.

۳ ولی اگر اسمی که بعد از اسم اشاره قرار گرفته بدون «ال» باشد، در این صورت، اسم اشاره به صورت دقیق (به صیغه‌ی واقعی خودش) ترجمه می‌شود، مانند:

اولئك علماء: آنان، دانشمند هستند.

هذا طالب: این، دانش‌آموز است.

هؤلاء طالبات: اینان، دانش‌آموز هستند.

هؤلاء طلاب: این‌ها، دانش‌آموز هستند.

۴ هرگاه اسم اشاره در شروع جمله بیاید، حتماً نقش «مبتدا» را دارد و اسم مابعدش اگر بدون «ال» باشد نقش خبر را دارد ولی اگر «ال» داشته باشد، نمی‌تواند خبر باشد، بلکه مشارالیه می‌باشد و در چنین جمله‌ای خبر کلمه‌ی دیگری است، مانند:

هذا رجل: این، مردی است. (این جمله، کامل است.)

مبتدا خبر

هذا الرجل: این مرد؛ ... (این جمله، ناقص است و نیاز به خبر دارد.) مانند: هذا الرجل صالح: این مرد، نیکوکار است.

مبتدا مشارالیه

مبتدا خبر

۵ اهمیت نکته‌ی (۴) در ترجمه است؛ به این صورت که هرگاه اسم اشاره به همراه یک اسم «ال» دار (مشارالیه) بیاید، هر دو به صورت یک‌جا و بدون مکث ترجمه می‌شوند ولی اگر اسم اشاره به همراه یک اسم بدون «ال» بیاید، میان ترجمه‌ی آن دو، مکث و توقف می‌کنیم (با نشانه‌ی ویرگول). مانند:

هذا العمل: این کار ... هذه الأفكار: این فکرها ...

هذا عمل: این، کاری است که ... هذه افكار: این، فکرهایی است که ...

✱ اقرأ النَّصَّ التَّالِيَّ بِدَقَّةٍ ثُمَّ صَحِّحِ الْأَخْطَاءَ الْمَوْجُودَةَ فِي التَّرْجُمَةِ: [متن زیر را به دقت بخوان سپس غلط‌های موجود در ترجمه را درست کن:]

من	الأفضل؟
ترجمه	چه کسی بهتر است؟
تصحیح	کسی که بهتر است؟ چه کسی
علت خطا	«مَنْ» اسم استفهام (پرسشی) است نه اسم موصول.

في يومٍ	مِنَ الْأَيَّامِ	قَالَ	بَلْبِلٌ	للصقر:
ترجمه	در روزی	از روزها	بلبلی	به شاهین
تصحیح	در روزی از روزها	گفت	بلبلی	
علت خطا	«بَلْبِلٌ» نکره است و باید به همراه «ی» ترجمه شود.			

أنا	أَتَعْجَبُ	مِنْ حَالِي	و	حَالِكَ.	أَنْتَ مُكْرَّمٌ	و	مُحِبُّوبٌ	عِنْدَ النَّاسِ،
من	تعجب می‌کنم	از حال من	و	حال تو.	تو گرامی	و	محبوب	نزد مردم
من از حال خویش و حال تو تعجب کردم. تو نزد مردم گرامی و محبوب هستی،								
«أَتَعْجَبُ» فعل مضارع است. (مضارع متکلم وحده) می‌کنم								

يَحْمِلُكَ	الْأَشْرَافُ	عَلَى	أَيْدِيهِمْ	مَعَ	أَنْتَ	لَا تَتَكَلَّمُ.
حمل می‌کنند تو را	اشراف	بر	دست‌هایشان	با این‌که	تو	سخن نمی‌گویی.
اشراف تو را بر دست حمل می‌کنند، با این‌که تو سخن نگفتی.						
«أَيْدِي» جمع است و ضمیر «هم» ترجمه نشده است. لَا تَتَكَلَّمُ: فعل مضارع است. دست‌هایشان نمی‌گویی						

وَ لَكِنِّي	مُحَبُّوسٌ	و	مُحْتَقَرٌ	مَعَ	أَنْي	أَتَكَلَّمُ	و	أُعَرِّدُ.
و اما من	زندانی	و	خوارشده	با	این‌که من	سخن می‌گویم	و	آواز می‌خوانم.
اما من، زندانی و خوارشده هستم با این‌که من سخن گفته‌ام و آواز می‌خوانم.								
ضمیر «ی» آنی در ترجمه نیامده است و أَتَكَلَّمُ فعل مضارع است. می‌گویم								

قَالَ	الصَّفَرُ	لِلْبَلْبِلِ:	هَذَا	أَمْرٌ	وَاضِحٌ.
گفت	شاهین	به بلبل:	این	امری	واضحی
شاهین به بلبل گفت: این، امر واضحی است.					

هُوَ لِالنَّاسِ	يُكْرِمُونِي	لِأَنِّي	أَصِيدُ	لَهُمْ
این مردم	گرامی می‌دارند مرا	زیرا من	شکار می‌کنم	برای آنها
اینان مردمی هستند که مرا گرامی می‌دارند زیرا من برای شما شکار می‌کنم				
اسم اشاره به همراه اسم «ال» دار مفرد ترجمه می‌شود. «هم» ضمیر غایب است نه مخاطب. آنها				

و	لَا أَتَكَلَّمُ؛	لِكِنَّكَ	تُعَرِّدُ	و لَا تَعْمَلُ	عَمَلًا.
و	حرف نمی‌زنم	اما تو	آواز می‌خوانی	و انجام نمی‌دهی	کاری.
و حرف نمی‌زنم؛ اما تو آواز می‌خوانی و کاری انجام نمی‌دهی.					

سؤالات امتحانے درس اول

سؤالات ترجمه

الف ترجم العبارات التالية إلى الفارسية:

- ۱- ﴿وَ اخْلُ عَقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي﴾
- ۲- اللَّهُ يُخْرِجُنِي مِنْ ظُلُمَاتِ الْوَهْمِ وَ يُكْرِمُنِي بِنُورِ الْفَهْمِ.
- ۳- رَبِّ اِشْرَحْ لِي صَدْرِي وَ يَسِّرْ لِي اَمْرِي
- ۴- رَبِّ يَسِّرْ وَ لَا تُعَسِّرْ.
- ۵- اَللّٰهُمَّ اَلْهِمَّنَا طَاعَتَكَ وَ جَنِّبْنَا مَعْصِيَتَكَ.
- ۶- اَللّٰهُمَّ فَرِّحْ قَلْبِي وَ لَا تَجْعَلْ لِلشَّيْطَانِ سَبِيلاً عَلَى عَقْلِي.
- ۷- اَللّٰهُمَّ اَنْهَجْ لِي اِلَى مَحَبَّتِكَ سَبِيلاً سَهْلاً.
- ۸- وَ اَنْشُرْ عَلَيْنَا خَزَائِنَ عُلُومِكَ.
- ۹- اِلٰهِي يَسِّرْ وَ لَا يُعَسِّرْ.

ب اجب ما طُلب منك (اكتب الكلمات المطلوبة):

۱۰- اُخْرِجْ (المُضَاد):	۱۱- السَّبِيل (المُرَادف):	۱۲- جَنَّبَ (المُضَاد):
۱۳- گرهِ (بالعربية):	۱۴- اِنْهَجَ (بالفارسية):	۱۵- مرا دور کن (بالعربية):

ج اكمل الترجمة:

- ۱۶- اَللّٰهُمَّ اَلْهِمَّنِي عِلْماً: پروردگارا به را الهام كن.
- ۱۷- قال البلبل لصقر: به گفت.

د صحح الأخطاء في الترجمة:

- ۱۸- هؤلاء الطالبات اجتهدن في دروسهن (أربعة أخطاء): اینها دانش آموزانی هستند که در درسها تلاش می کنند.
- ۱۹- هؤلاء طلاب مجتهدون (خطأ): این دانش آموزان تلاشگر هستند.
- ۲۰- يحملك الأشراف على الأيدي مع أنك لا تتكلم (خطأ): اشراف تو را بر دستانشان حمل می کنند با این که تو سخن نگفتی.
- ۲۱- في هذه الأيام قال بلبل للصقر: أنا أعجب من حالك (خمسة أخطاء): در روزی بلبل به یک شاهین گفت: من از حال تو تعجب کردم.
- ۲۲- هؤلاء الناس يكرموني (خطأ): اینان مردمی هستند که ما را گرامی می دارند.
- ۲۳- و انشر علينا خزائن علومك (خمسة أخطاء): گنجینهی دانش را بر من گسترد.

ه لتعريب:

- ۲۴- پروردگارا! راه آسان را به من نشان بده.
- ۲۵- این دانشمندان، علم را می فهمند.
- ۲۶- ما را از تاریکی های وهم خارج کن.
- ۲۷- خدایا دل های ما را شاد کن.

و اِنتخب الترجمة الصحيحة:

- ۲۸- هؤلاء الشباب يُدافعون عن هويتهم.
- الف) اینها جوانانی هستند که از هویتشان دفاع می کنند. ☐
- ب) این جوانان از هویت خود، دفاع می کنند. ☐

۲۹- ذلك هدفٌ يطلبُهُ الْعَقْلَاءُ.

(الف) این هدف، همان است که دانایان آن را می‌جویند. ☐

(ب) این، هدفی است که دانایان آن را می‌جویند. ☐

۳۰- الْأَشْرَافُ يَحْمِلُونَ الصَّقْرَ عَلَى أَيْدِيهِمْ.

(الف) اشراف شاهین را بر دستان خود حمل می‌کنند. ☐

(ب) بزرگان شاهین را بر دستشان حمل می‌کنند. ☐

۳۱- قَالَ الْمَعْلَمُ لِهَؤُلَاءِ التَّلَامِيذِ.

(الف) یک معلم گفت: این‌ها دانش‌آموز هستند. ☐

(ب) معلم به این دانش‌آموزان گفت. ☐

۵. اِنتَخِبِ التَّرْجَمَةَ الصَّحِيحَةَ مِمَّا بَيْنَ الْقَوْسَيْنِ لِلْكَلِمَةِ الَّتِي تَحْتَهَا خَطٌّ:

۳۲- هُوَ الَّذِي أَتَاهُمَا الْهَدَايَةُ. (به ما الهام کن - به ما الهام می‌کنی - به ما الهام کرد.)

۳۳- مَنْ الْأَفْضَلُ مِنْ بَيْنِ هَذَيْنِ؟ (کسی که - چه کسی - هر کس)

سؤالات قواعد

الف) مَيِّزِ الْمَعْرِفَةَ وَ النَّكْرَةَ فِي الْكَلِمَاتِ التَّالِيَةِ (مَعَ بَيَانِ نَوْعِ الْمَعَارِفِ):

۱- حَاكِمٌ، أُوَيْسٌ، لِلصَّالِحِينَ، جِبَالٌ، هُنَا، أَثَارُ الْقَلَمِ، هُمْ، كَارُونَ، يَوْمٌ، مَحْرُومُونَ، رَمَضَانٌ، فَرَانَسَا، أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

المعارف:

النكرات:

ب) مَيِّزِ الصَّحِيحَ مَعَ بَيَانِ السَّبَبِ:

۲- الْمَدِينَةُ ☐ بَابُ الْمَدِينَةِ ☐ شَارِعُ الْمَدِينَةِ ☐ مَدِينَتُكَ ☐

ج) صَحِّحِ الْأَخْطَاءَ مَعَ بَيَانِ السَّبَبِ:

۳- فِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ قَالَ الْبَلْبَلُ لِلصَّقْرِ (خَطَّانٌ).

۴- الْعَقْلُ الْإِنْسَانِ دَلِيلُهُ فِي الْحَيَاةِ (خَطَأً وَاحِدًا).

د) عَيِّنِ الْمَعْرِفَةَ وَ النَّكْرَةَ فِي الْعِبَارَاتِ التَّالِيَةِ:

۵- هَؤُلَاءِ تَلَامِيذُ الْمَدْرَسَةِ.

۶- ﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾

۷- قَالَ مُحَمَّدٌ (ص) فِي حَقِّ هَذَا الرَّجُلِ.

۸- أَصْلُ الْعَالَمِ، سَرٌّ غَامُضٌ.

۹- ﴿وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي﴾

۱۰- قِصَّةٌ غَالِبِلَةٌ مَشْهُورَةٌ فِي هَذَا الْمَجَالِ.

۱۱- يَحْمِلُكَ أَشْرَافٌ عَلَى أَيْدِيهِمْ.

۱۲- الْعَقْلَاءُ هُمُ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ بِمَا يَتَفَكَّرُونَ.

هـ) ۱۳- عَيِّنِ الْجُمْلَةَ الَّتِي كُلُّ أَسْمَائِهَا مَعْرِفَةٌ:

۱) قَالَ الصَّقْرُ لِلْبَلْبَلِ: هَذَا الْأَمْرُ وَاضِحٌ.

۲) رَبِّ فَرِّحْ قَلْبِي وَ انْهَجْ لِي إِلَى مَحَبَّتِكَ.

۳) الْعَاقِلُ مَنْ ابْتَعَدَ عَنْ بَاطِلٍ يُهْلِكُهُ.

۵ شَكِّلِ الكلماتِ الَّتِي تَحْتَهَا خَطٌّ:

۱۴- أنا مدينة العلم. ۱۵- اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا أَبْوَابَ الرَّحْمَةِ. ۱۶- قال الأشراف للصقر.

۶ اكْمِلِ الفراغَ بالكلمة المناسبة:

۱۷- أُحِبُّ الوجه.

بشاشة ☐ بشاشة ☐ بشاشة ☐ بشاشة ☐

۷ للإعرابِ و التَّحْلِيلِ الصَّرْفِيِّ:

۱۸- اكْمِلِ الفراغَ عَلَى حَسَبِ مَا قَرَأْنَاهُ مِنَ الْقَوَاعِدِ حَتَّى الْآنَ:
اللَّهُمَّ أَخْرِجْنِي مِنْ ظُلُمَاتِ الْوَهْمِ.

الكلمة	التَّحْلِيلُ الصَّرْفِيُّ	الإعراب
أَخْرِجْ	فعل ... ، لِلْمَخَاطَبِ، مَزِيدٌ ثَلَاثِيٍّ مِنْ ... ، مُتَعَدٍّ ...	فَعْلٌ وَ فاعِلُهُ ... ، وَ الْجُمْلَةُ ...
ي	ضمير، ... منصوب، ... ، معرفة، مَبْنِيٌّ عَلَى وَ منصوب محلاً
مِنْ	... ، ... ، ...	—
ظُلُمَاتٍ	اسم، ... ، جامد، ... ، معرب	...

پاسخ سؤالات ترجمه

الف عبارات‌های زیر را به فارسی ترجمه کن:

- ۱- گره از زبانم بگشا تا سخنم را بفهمند.
- ۲- خداوند مرا از تاریکی‌های توهم خارج می‌کند و مرا به نور فهم گرامی می‌دارد.^(۱)
- ۳- ای پروردگار من! برایم سینه‌ام را بگشا و کارم را برایم آسان گردان.
- ۴- ای پروردگار من! آسان گردان و سخت مگردان.
- ۵- خدایا! طاعتت را بر ما الهام کن و ما را از نافرمانیت دور گردان.
- ۶- خدایا! قلبم را شاد گردان و برای شیطان به عقل من راهی قرار مده.
- ۷- خدایا! به من به سوی محبت راهی آسان را نشان بده.
- ۸- و گنجینه‌های دانش‌هایت را بر ما بگستران.
- ۹- پروردگارم آسان گرداند و دشوار نمی‌کند.

ب به آنچه که از تو خواسته شده پاسخ بده (کلمات خواسته‌شده را بنویس):

- ۱۰- أَخْرِجْ ☐ أَدْخِلْ ☐ ۱۱- السَّبِيلُ ☐ الطَّرِيقُ ☐ ۱۲- جَنَّ ب ☐ قَرَّبَ ☐
۱۳- العقدة ۱۴- نشان بده ۱۵- جَنَّبَنِي

ج ترجمه را کامل کن:

- ۱۶- پروردگارا به من دانشی را الهام کن. (نی: به من / علماً (نکره): دانشی - علمی)
۱۷- بلبل به شاهینی گفت. (البلبل (معرفه) / صقر (نکره))

۱- تذکر: در سؤالات امتحانی گاهی کلمات متن کتاب کمی تغییر داده می‌شود، مانند: «يُخْرِجُنِي وَ يُكْرِمُنِي» که فعل مضارع هستند ولی در متن درس به صورت فعل امر آمده‌اند.

د غلطها را در ترجمه درست کن:

- ۱۸- چهار غلط شامل: **هؤلاء الطالبات**: این دانش‌آموزان (به نکته‌ی شماره‌ی ۲) کارگاه ترجمه مراجعه نمایند. / **إجتهدن** (فعل ماضی): تلاش کردند / **دروسنهن** (ترجمه‌ی ضمیر): درس‌هایشان (این دانش‌آموزان در درس‌هایشان تلاش کردند).
- ۱۹- دو غلط شامل: **هؤلاء طلاب**: اینان، دانش‌آموزانی (نکته‌ی شماره‌ی ۳) کارگاه ترجمه (اینان، دانش‌آموزانی تلاشگر هستند).
- ۲۰- دو غلط شامل: **الأیدی** (جمع مکسر): دستان / **لا تتكلم** (فعل مضارع): سخن نمی‌گویی (اشراف تو را بر دستان، حمل می‌کنند با این‌که تو سخن نمی‌گویی).
- ۲۱- پنج غلط شامل: **في هذه** (اسم اشاره) **الایام** (معرفه و جمع): در این روزها / **بلبل** (نکره): بلبلی / **للصقر** (ل + الصقر) (معرفه): به شاهین / **أتعجب** (فعل مضارع متکلم وحده): تعجب می‌کنم (در این روزها بلبلی به شاهین گفت: من از حال تو تعجب می‌کنم).
- ۲۲- دو غلط شامل: **هؤلاء الناس**: این مردم (نکته‌ی شماره‌ی ۲ کارگاه ترجمه) / **ني**: مرا (این مردم مرا گرامی می‌دارند).
- ۲۳- پنج غلط شامل: **أنشُر** (فعل امر): بگستر / **علینا**: بر ما / **خزائن** (جمع): گنجینه‌ها / **علوم** (جمع): / **ك**: دانش‌هایت / (گنجینه‌های دانش‌ها یت را بر ما بگستر).

ه للتعريب (به عربی برگرداندن):

- ۲۴- **رَبِّ انْهَجْ لِي السَّبِيلَ السَّهْلَةَ**. (راه آسان: معرفه / راهی آسان: نکره)
- ۲۵- **هؤلاء العلماء، يفهمون (يفقهون) العلم**. (نکته‌ی شماره‌ی ۲ کارگاه ترجمه)
- ۲۶- **أُخْرِجْنَا مِنْ ظُلُمَاتِ الْوَهْمِ**.
- ۲۷- **أَللَّهُمَّ قَرِّحْ قُلُوبَنَا**.

و ترجمه‌ی صحیح را انتخاب کن:

- ۲۸- ب - **هؤلاء الشباب**: این جوانان (نکته‌ی شماره‌ی ۲) کارگاه ترجمه) ضمناً ضمیر متصل به همراه اسم می‌تواند به صورت «خود، خویش» نیز ترجمه شود، مانند: **هویتهم**: هویتشان، هویت خود، هویت خویش
- ۲۹- ب - **هدف**: اسمی نکره است (نکته‌ی شماره‌ی ۵) کارگاه ترجمه).
- ۳۰- الف - **ایدی**: جمع است و به صورت جمع ترجمه می‌شود (دستان) ضمناً ضمیر «هم» به صورت «خود» ترجمه شده است.
- ۳۱- ب - در گزینه‌ی «الف» «یک معلم» نکره است، در صورتی که «المعلم» معرفه می‌باشد. ضمناً «هؤلاء التلامیذ: این دانش‌آموزان» در گزینه‌ی «ب» صحیح ترجمه شده است.

ز ترجمه‌ی صحیح را از میان پُرانتز برای کلمه‌ای که زیرش خط کشیده شده انتخاب کن:

- ۳۲- **أَلْهَمَ**: فعل ماضی (الهام کرد) ﴿أَلْهَمْنَا﴾ به ما الهام کرد.
- ۳۳- **مَنْ**: اسم استفهام (پرسشی) ﴿مَنْ﴾ چه کسی

پاسخ سؤالات قواعد

الف معرفه و نکره را در کلمات زیر مشخص کن (با بیان نوع معرفه‌ها):

- ۱- معرفه‌ها شامل: **أویس** (اسم علم)، **للصالحین**: ل + الصالحین (معرفه به ال)، **هنا** (اسم اشاره)، **آثار** (مضاف)، **القلم** (معرفه به ال)، **هم** (ضمیر)، **کارون** (اسم علم)، **رمضان** (اسم علم، نام ماه)، **فرانسا** (اسم علم، نام کشور)، **أرحم** (مضاف)، **الرحمین** (معرفه به ال)
- نکره‌ها شامل: **حاکم**، **جبال**، **یوم**، **محرومون** (همگی نکره هستند، زیرا جزء هیچ‌یک از معرفه‌های شش‌گانه نیستند).

ب صحیح را با بیان علت مشخص کن:

- ۲- **مدینتک**: صحیح (اسم + ضمیر متصل ﴿مضاف + مضاف الیه﴾ در گزینه‌ی اول اسم «ال» دار نمی‌تواند تنوین بگیرد (غلط) / در گزینه‌ی دوم مضاف (باب) نمی‌تواند تنوین بگیرد (غلط) / در گزینه‌ی سوم «شارع»، «ال» و تنوین ندارد، زیرا مضاف شده ولی مضاف الیه (المدینة) باید مجرور باشد (غلط).

ج غلط‌ها را با بیان علت تصحیح کن:

- ۳- البَلْبَلُ: اسم «ال» دار تنوین نمی‌گیرد و بالعکس ﴿البَلْبَلُ یا بَلْبَلٌ﴾ (صحیح)
لِلصَّقْرِ (ل + الصَّقْر): اسم «ال» دار تنوین نمی‌گیرد و بالعکس ﴿لِلصَّقْرِ یا لَصَقْرٍ﴾ (صحیح)
۴- الإنسان: مجرور شده زیرا مضاف‌الیه است بنابراین «العقل» که مضاف است «ال» نمی‌گیرد. ﴿عقلُ الإنسانِ﴾ (صحیح)

د در عبارت‌های زیر، معرفه و نکره را مشخص کن:

- ۵- هؤلاء (معرفه، اسم اشاره) / تلاميذ (معرفه به مضاف) / المدرسة (معرفه به ال)
۶- به پاسخ تمرین (۱) از تمرین اول همین درس در کتاب مراجعه کنید.
۷- محمد (معرفه، اسم علم) / حق (معرفه به مضاف) / هذا (معرفه، اسم اشاره) / حق (مضاف) هذا (معرفه به مضاف + معرفه به اسم اشاره) / الرجل (معرفه به ال)
۸- أصل (معرفه به مضاف) / العالم (معرفه به ال) / سر (نکره) / غامض (نکره)
۹- عقدة (نکره) / لسان (معرفه به مضاف) / ي (معرفه، ضمیر) (لسانی)
مضاف مضاف‌الیه
۱۰- قصة (معرفه به مضاف) / غالبلة (معرفه، اسم علم) / قصة غالبلة (نکره) / هذا (معرفه، اسم اشاره) / المجال (معرفه به ال)
مضاف مضاف‌الیه
۱۱- ك (معرفه، ضمیر) / أشراف (نکره) / أيدي (معرفه به مضاف) / هم (معرفه، ضمیر) أيديهم
مضاف مضاف‌الیه
۱۲- العقلاء (معرفه به ال) / هم (معرفه، ضمیر) / الذين (معرفه، اسم موصول) / ما (معرفه، اسم موصول عام)

ه جمله‌ای را که تمام اسم‌هایش معرفه است مشخص کن:

- ۱۳- در گزینه‌ی (۲) تمام اسم‌ها معرفه هستند: ربّ: معرفه به مضاف، زیرا در اصل «رَبِّي» بوده. «قلب و محبة» نیز معرفه به مضاف هستند.
ولی در گزینه‌های (۱) و (۳) «واضح» و «باطل» نکره هستند.

و کلماتی را که خط کشیده شده حرکت گذاری کن:

- ۱۴- مَدِينَةٌ (خبر و مرفوع) ۱۵- أَبْوَابٌ (مفعول‌به و منصوب) ۱۶- الْأَشْرَافُ (فاعل و مرفوع) / لِلصَّقْرِ (جار و مجرور)

ز جای خالی را با کلمه‌ی مناسب کامل کن:

- ۱۷- بشاشة: از یک طرف مضاف است پس نمی‌تواند تنوین بگیرد و از طرف دیگر نقش مفعول‌به را دارد، پس اعرابش باید منصوب باشد.

ح برای ترکیب و تجزیه

- ۱۸- جای خالی را بر اساس آنچه که از قواعد، تاکنون خوانده‌ایم، کامل کن:

الكلمة	التَّحْلِيلُ الصَّرْفِيُّ (تجزیه)	الْإِعْرَابُ (ترکیب)
أَخْرَجَ	فعل أمر، للمخاطب، مزيدٌ ثَلَاثِيٌّ مِنْ بابِ إِفْعَالٍ، مُتَعَدٍّ مَبْنِيٍّ	فَعْلٌ و فاعله ضمير «أَنْتَ» المستتر، والجملة فعلية
ي	ضمير، متصل منصوب، لِلْمَتَكَلِّمِ وحده، معرفة، مَبْنِيٌّ عَلَى السَّكُونِ	مفعول به و منصوب محلاً
مِنْ	حرف، عامل جَرٍّ، مَبْنِيٌّ عَلَى السَّكُونِ	—
ظُلُمَاتٍ	اسم، الجمع السالم للمؤنث (مفردة «ظلمة»)، جامد، مُعَرَّفٌ بِالْإِضَافَةِ، معرب	مجرور بحرف جارّ

خلاصه نکات کارگاه ترجمه

درسهای ۶-۱۰

درس ششم

- حروف ناصبه همگی دارای معنای ربطی هستند و معمولاً فعل مضارع را به مضارع التزامی تبدیل می‌کنند (غیر از «لَنْ»): اَنْ یُکْتُبَ: که بنویسد
- لَنْ + مضارع = مستقبل منفی
لَنْ یُکْتُبَ: (هرگز) نخواهد نوشت
- انواع «لِ» ﴿لِ﴾ (حرف جر) + اسم یا ضمیر = برای / لِ (حرف ناصب) + فصل مضارع = تا، تا این که ... / لِ (حرف جازم) + فعل مضارع = باید ...
مانند ﴿لِمَسْأَلَةٍ﴾ برای کاری / لِيَكْتُبَ: تا بنویسد / لِيَكْتُبَ: باید بنویسد

درس هفتم

- لَمْ + فعل مضارع مجزوم = ماضی ساده منفی (یا ماضی نقلی منفی) مانند: لَمْ یُکْتُبَ: ننوشت (ننوشته است)
- فعل شرط و جواب شرط همیشه مضارع، ترجمه می‌شوند حتی اگر ماضی باشند. مانند: مَنْ طَلَبَ وَجَدَ: هر کس بجوید، می‌یابد.

درس هشتم

- در ترجمه‌ی فعل مجهول به فارسی، معمولاً از فعل «شدن» (شد - می‌شود - خواهد شد) استفاده می‌کنیم.
مانند: خُلِقَ: آفریده شد یُخْلَقُ: آفریده می‌شود سَيُخْلَقُ: آفریده خواهد شد

درس نهم

- كَانَ + فعل مضارع = ماضی استمراری، مانند: كَانَ یُحْمِلُ: حمل می‌کرد
- كَانَ + فعل ماضی = ماضی بعید، مانند: كَانَ حَمَلَ: حمل کرده بود
- هرگاه دو یا چند فعل با حرف «وَ» به یکدیگر مرتبط شوند، فعل «كَانَ» فقط یک بار در ابتدای جمله برای آن‌ها به کار می‌رود و در معنی تمام آن‌ها مؤثر است.

كَانَ الرَّجُلُ یَتَكَلَّمُ مَعَ صَدِیقِهِ وَ یَنْظُرُ إِلَى سَاعَتِهِ: مرد با دوستش سخن می‌گفت و به ساعتش نگاه می‌کرد.
ماضی استمراری ماضی استمراری

درس دهم

- «إِنْ» معمولاً برای تأکید جمله است و ترجمه‌ی آن، ضروری نیست: إِنْ الْعِلْمَ سَرَّاجٌ: علم، چراغ است. (همانا علم، چراغ است).
- «أَنَّ» معنای ارتباطی دارد (که، این‌که) و ترجمه‌ی آن، ضروری است: یَعْتَقِدُ أَنَّ الْعِلْمَ سَرَّاجٌ: معتقد است که علم، چراغ است.
- هرگاه خبر «لِیت» و «لَعَلَّ» فعل مضارع باشد آن فعل به صورت مضارع التزامی ترجمه می‌شود:
لِیتَ الطَّالِبُ یَجْتَهِدُ: کاش دانش‌آموز، تلاش کند.
لَعَلَّ الطَّالِبَ یَجْتَهِدُ: شاید دانش‌آموز، تلاش کند.

مشاوره‌ی شب امتحان

(پایان‌ی نوبت دوم)

دانش‌آموز عزیز! سلام

امتحان پایانی نوبت دوم در درس عربی، کل کتاب را شامل می‌شود و همانند امتحان پایانی نوبت اول، ۱۳ نمره مربوط به سؤالات ترجمه و ۷ نمره مربوط به سؤالات قواعد است.

ساختار و سبک سؤالات ترجمه، همانند امتحان نوبت اول است. ولی سؤالات قواعد را که متفاوت از نوبت اول است، در ادامه بررسی خواهیم کرد. تأکید می‌کنیم که برای کسب موفقیت بیشتر، علاوه بر تسلط بر مطالب درسی بهترین راه آشنایی با نوع و شیوه‌ی سؤالات امتحانی است. بنابراین ضمن تأکید بر اجرای این راهکار در درس عربی و سایر دروس، در پایان به بررسی چهار نمونه سؤال خواهیم پرداخت. توجه داشته باشید که صورت سؤالات به زبان عربی خواهد بود و اگرچه پیشنهاد شده که ترجمه‌ی آن به فارسی، داخل پرانتز داده شود ولی ممکن است در برخی از مدارس بنابر صلاحدید دبیر محترم، این مسئله، اجرا نشود.

نمره	سؤالات ترجمه (حدود ۱۳ نمره)
۵	۱- ترجمه‌ی عبارت‌ها
۱/۵	۲- کلمات (شامل ترجمه به فارسی، ترجمه به عربی، متضاد، مترادف)
۰/۵	۳- للتَّعْرِيبِ (به عربی برگرداندن)
۱/۵	۴- انتخاب ترجمه‌ی صحیح (گزینه‌ای)
۱	۵- تصحیح غلط‌های ترجمه
۱	۶- کامل کردن ترجمه‌ی فارسی
۲/۵	۷- متن کوتاه به همراه چند سؤال (درک مطلب)

در سؤالات مربوط به ترجمه‌ی عبارت‌ها، منبع سؤال، متن درس و گاهی متن کارگاه ترجمه است و از قسمت تمارین فقط تمرین‌هایی که ترجمه‌ی آن‌ها در کتاب درسی، خواسته شده است به عنوان سؤال ترجمه قابل طرح خواهد بود. ضمناً برای طرح سؤال امتحانی احتمال تغییر جزئی در عبارت‌های کتاب درسی توسط طراح، وجود دارد. برای بررسی سؤالات ترجمه به جدول صفحات ۹۰ و ۹۱ مراجعه نمایید.

نمره	سؤالات قواعد (حدود ۷ نمره)
۰/۵	۱- معرفه و نکره
۱	۲- اعراب فرعی، تقدیری، محلی
۰/۲۵	۳- عدد
۰/۷۵	۴- صفت و مضاف‌الیه
۱	۵- اعراب فعل مضارع
۰/۵	۶- معلوم و مجهول
۰/۷۵	۷- افعال ناقصه
۰/۷۵	۸- حروف مشبهة بالفعل و لای نفی جنس
۱	۹- الاعراب و التحلیل الصرفی
۰/۵	۱۰- التشکیل